

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ОСВІТИ, НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙ

Р І Ш Е Н Н Я

До протоколу № 27
від 13 квітня 2020 року

**Про затвердження Рекомендацій комітетських слухань
“Реформування спеціальних закладів освіти України та стан
впровадження інклюзивної освіти: проблеми і шляхи вирішення”**

Заслухавши інформацію голови підкомітету з питань вищої освіти Комітету з питань освіти, науки та інновацій Гришиної Ю.М. про проведення комітетських слухань “Реформування спеціальних закладів освіти України та стан впровадження інклюзивної освіти: проблеми і шляхи вирішення”, які відбулися 19 лютого 2020 року, підкомітет **в и р і ш и в**:

1. Рекомендувати Комітету з питань освіти, науки та інновацій:
- 1.2. Підтримати Рішення підкомітету з питань вищої освіти щодо затвердження Рекомендацій комітетських слухань на тему: “Реформування спеціальних закладів освіти України та стан впровадження інклюзивної освіти: проблеми і шляхи вирішення”.
- 1.3. Надіслати це Рішення на адресу Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства розвитку громад та територій України, Національної академії педагогічних наук України, органів місцевої влади та місцевого самоврядування, керівників об'єднаних територіальних громад.

Голова Комітету

С.В. Бабак

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Комітетських слухань на тему:

**“Реформування спеціальних закладів освіти України та стан
впровадження інклюзивної освіти: проблеми і шляхи вирішення”**

м. Київ

“13” квітня 2020 року

Заслухавши та обговоривши інформацію Голови Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій Бабака С.В., Голови підкомітету з питань вищої освіти Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій Гришиної Ю.М., доповідь заступника Міністра соціальної політики України Ковалю О.П., співдоповіді заступника Міністра освіти і науки України Мандзій Л.С. та заступника Міністра охорони здоров'я України Ковалю Д.М., а також, враховуючи виступи інших учасників комітетських слухань стосовно шляхів подальшого реформування спеціальних закладів освіти України, Комітет зазначає про таке.

Метою комітетських слухань є обговорення шляхів реформування спеціальних закладів освіти інтернатного типу з метою формування їх оптимальної мережі для забезпечення права дітей з важкими формами інвалідності на доступ до освіти, тих дітей, яким необхідні учителі-реабілітологи, учителі-дефектологи (за нозологіями), сучасна корекційно-розвиткова та лікувально-відновлювальна база для здійснення комплексної корекції вад фізичного та інтелектуального розвитку дитини, а також організація освітнього процесу з використанням спеціальних методик.

Одночасно потрібно проаналізувати сучасний стан інклюзивної освіти та окреслити проблемні питання і шляхи їх вирішення.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 р. № 526-р схвалена Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки (далі – Стратегія). Координатором реалізації Стратегії визначено Міністерство соціальної політики України. У рамках реалізації Стратегії розроблено та затверджено план заходів з реалізації I етапу.

Курс України на європейську інтеграцію вимагає перегляду пріоритетів державної політики у сфері охорони дитинства, впровадження успішних підходів із світової практики захисту прав дітей, які базуються на забезпеченні прав і найкращих інтересів дитини, спрямовуються на підтримку сім'ї, створення умов для виховання та розвитку дітей у сім'ї або середовищі, максимально наближеному до сімейного.

Вищезазначену Стратегію розроблено з метою зміни існуючої системи інституційного догляду та виховання дітей, яка не повністю відповідає реальним потребам дітей та сімей з дітьми, і створення умов для повноцінного розвитку дитини в сім'ї та сімейних формах виховання. Для визначення найбільш ефективної форми трансформації кожного закладу необхідно провести оцінку закладу, персоналу та оцінку потреб кожної дитини, що перебуває в ньому, для вжиття заходів щодо влаштування дитини, виходячи з її найкращих інтересів, скласти план трансформації закладу (включаючи план використання кадрових, фінансових, матеріальних ресурсів) та індивідуальні плани влаштування для кожної дитини, з урахуванням надання соціальних послуг, яких потребуватиме дитина.

Стратегією декларується, що у процесі реформування кожного закладу переважно буде розглядатися можливість створення на їх базі інших освітніх, медичних, соціальних установ з урахуванням потреб громади, на території якої розташовується установа.

За інформацією Міністерства освіти і науки України, станом на початок 2019/2020 навчального року, кількість здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, що навчаються інклюзивно в закладах дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, склала 25 338 осіб.

Таким чином, в Україні в умовах інклюзивної та спеціальної освіти навчаються загалом 142 988 здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, що складає 2,6 % від загальної кількості дітей. Для порівняння, відсоток учнів з ООП, що здобували освіту, у Великій Британії у 2017 р. складав 14,4%.

Водночас викликом для України залишається відсутність умов, в яких кожна особа має доступ до якісної освіти з урахуванням її потреб без відриву від сім'ї та громади.

Громадськість, освітяни, батьки дітей з важкими формами інвалідності стурбовані ситуацією, коли з метою демонстрації позитивних результатів з виконання Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки окремі місцеві органи виконавчої влади без вивчення реальних потреб кожної дитини просто припиняють прийом дітей до спеціальних шкіл.

Крім того, якщо раніше в спеціальні школи могли зараховувати дітей з інших областей (а оскільки види спеціальних шкіл за відповідними нозологіями є не в кожному регіоні, то виникає така необхідність), то тепер такої можливості немає. Обласна рада може дати замовлення на влаштування дітей з іншої області до школи тільки у випадку, коли інша обласна рада звернеться із запитом щодо зарахування дитини, та зазначить про те, що можливості навчатися інклюзивно в їхньому регіоні дитина не має. Жодна обласна рада такого визнати не хоче, навіть при реальній відсутності умов для інклюзії. Тому питання про те, де мають навчатися діти з областей, в яких немає відповідного виду спеціальної школи (для дітей з порушеннями слуху, для дітей з порушеннями зору, для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, для дітей з порушеннями

інтелектуального розвитку, для дітей з тяжкими порушеннями мовлення) залишається відкритим.

Зауважуємо, що у багатьох учасників обговорення даної проблеми виникало питання і сумніви стосовно подальшого використання земельних ділянок, комплексів будівель, майна після ліквідації таких закладів та чи не відіграють вирішальну роль при прийнятті рішення про закриття відповідного закладу корисливі інтереси окремих посадовців. У цьому сенсі варто звернути увагу також на реформування санаторних шкіл-інтернатів.

Враховуючи вищезазначене за результатами обговорення учасниками комітетських слухань, прийнято наступне:

1. Доповідь заступника Міністра соціальної політики України Ковалю О.П., співдоповіді заступника Міністра освіти і науки України Мандзій Л.С. та заступника Міністра охорони здоров'я України Ковалю Д.М. про шляхи подальшого реформування спеціальних закладів освіти України та стан впровадження інклюзивної освіти взяти до відома.

2. Рекомендувати Кабінету Міністрів України:

2.1 Внести зміни до розпорядження Кабінету Міністрів України “Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017 - 2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу” від 9 серпня 2017 р. № 526-р в частині зміни окремих положень розділу “Очікувані результати” згідно з порівняльною таблицею:

	Зміст положення чинного акта	Пропозиції до зміни
Абзац сьомий розділу “Очікувані результати”	припинення до 2026 року діяльності всіх типів закладів інституційного догляду та виховання дітей, у яких проживає більше ніж 15 вихованців;	припинення до 2026 року діяльності всіх типів закладів інституційного догляду та виховання дітей, у яких проживає більше ніж 15 вихованців, окрім спеціальних шкіл для дітей зі сліпотою чи глухотою, навчально-реабілітаційних центрів для дітей зі складними/комбінованими порушеннями;

2.2. Внести зміни в план реалізації Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017 - 2026 роки щодо розмежування підходів по кожному типу закладів, які мають інтернатні відділення, замість об'єднання їх в загальне поняття “інституційного закладу”,

що сприятиме врахуванню особливостей кожного типу закладу та прийняттю об'єктивних і виважених рішень щодо їх реформування.

2.3. При формуванні та реалізації заходів на виконання Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017 - 2026 роки забезпечити дотримання принципу найкращих інтересів дитини та застосовувати комплексний підхід з метою забезпечення права дитини на виховання в сім'ї, право на охорону здоров'я, освіту та доступ до якісних соціальних послуг.

2.4. Розробити державну програму побудови та/або розвитку альтернативних до стаціонарних інституціональних форм виховання, навчання, реабілітації дітей на 2021 – 2026 роки.

2.5. Унормувати диференційоване надання підтримки в освітньому процесі особам з особливими освітніми потребами.

2.6. Розробити механізм ефективного використання освітньої субвенції та субвенції на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами залежно від їх потреб і здібностей та переглянути умови оплати послуг спеціалістів, залучених до роботи з дітьми в інклюзивних закладах освіти та інклюзивних класах/групах.

3. Рекомендувати Міністерству освіти і науки України впродовж 2020 року:

3.1. Спільно з Міністерством соціальної політики України розробити методологію оцінки та трансформації закладів, що мають у своїй структурі інтернати, проінформувати засновників щодо можливостей оптимізації мережі;

3.2. Сприяти навчанню фахівців інклюзивно-ресурсних центрів щодо роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

3.3. Вивчити питання щодо методик, які можуть бути використані для забезпечення комплексної оцінки з метою визначення особливих освітніх потреб дитини дошкільного віку в ІРЦ, в тому числі коефіцієнта її інтелекту.

3.4. Розробити мобільний додаток автоматизованої системи ІРЦ.

3.5. Здійснювати заходи зі створення та розвитку в закладах освіти інклюзивного освітнього середовища для всіх учасників освітнього процесу та проводити моніторинг такого процесу.

3.6. Запровадити єдину систему обліку осіб з особливими освітніми потребами та оцінку їх розвитку на базі мережі інклюзивно-ресурсних центрів.

3.7. З метою забезпечення методичним інструментарієм практичних працівників інклюзивно-ресурсних центрів і закладів освіти щодо надання якісного психолого-педагогічного супроводу розробити методики раннього втручання (ранньої допомоги) дітям з особливими освітніми потребами (2020-2021 рр.);

3.8. На основі оновлених державних стандартів продовжити розроблення навчально-методичного забезпечення (навчальні програми, критерії оцінювання навчальних досягнень, підручники, методичні посібники для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, слуху, зору, розладами аутистичного

спектра та ін.) закладів освіти, що реалізують державну політику в галузі освіти осіб з особливими потребами.

3.9. З метою якісної організації інклюзивного навчання розробити сучасні програми з надання (проведення) психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг (занять), залежно від категорій осіб з особливими освітніми потребами.

4. Рекомендувати Міністерству соціальної політики України впродовж 2020 року:

4.1. Спільно з Міністерством освіти і науки України розробити методологію оцінки та трансформації закладів, що мають у своїй структурі інтернати, проінформувати засновників щодо можливостей оптимізації мережі;

4.2. Розробити превентивні механізми та заходи, які запобігають потраплянню дитини в інтернатні заклади;

4.3. Розробити стандарти та запровадити соціальні послуги: “Супровід під час інклюзивного навчання”, “Фізичний супровід осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату та пересуваються на кріслах колісних, порушення зору”, “Переклад жестовою мовою”, “Денний догляд” та “Догляд вдома”.

4.4. Підготувати нормативно-правову базу та фахівців для активного упровадження системи послуг раннього втручання, які поєднують медичну, психологічну, соціальну і педагогічну допомогу, що надається мультидисциплінарною командою фахівців, спрямовані на забезпечення розвитку дітей віком від народження до 4 років з порушеннями розвитку або ризиком виникнення таких порушень, зростання та виховання їх у середовищі, яке є природним для дітей відповідного віку без порушень, або максимально наближеному до нього, передбачають підтримку батьків таких дітей.

4.5. З метою забезпечення методичним інструментарієм практичних працівників інклюзивно-ресурсних центрів і закладів освіти щодо надання якісного психолого-педагогічного супроводу розробити методики раннього втручання (ранньої допомоги) дітям з особливими освітніми потребами.

5. Рекомендувати Міністерству охорони здоров'я України впродовж 2020 року:

5.1. Сприяти запровадженню сучасної біопсихосоціальної моделі розуміння інвалідності: інвалідність як динамічна взаємодія між станом здоров'я людини, навколишнім середовищем і особистими характеристиками людини.

5.2. Сприяти переходу лікарів на використання в роботі основ Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності і здоров'я дітей і підлітків, використання її для оцінювання сильних сторін дитини, потенційних труднощів в освітньому процесі, а також вмінням розробляти відповідні рекомендації на цій основі.

6. Рекомендувати Міністерству розвитку громад та територій України:

Після визначення на законодавчому рівні типів закладів альтернативного догляду за дітьми забезпечити впровадження вимог щодо проектування та

будівництва нових і реконструкцію, реставрацію, капітальний ремонт, технічне переоснащення існуючих закладів.

7. Рекомендувати органам місцевої влади та місцевого самоврядування, керівникам об'єднаних територіальних громад впродовж 2020 року:

7.1. Скласти перелік закладів освіти, які відповідно до пп. 7 пункту 3 Прикінцевих та перехідних положень Закону України “Про освіту” підпадають під трансформацію, провести їх оцінку, про результати якої інформувати Міністерство освіти і науки України та Міністерство соціальної політики України.

7.2. Уточнити кількість загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей, які потребують соціальної допомоги, статус дітей в них та причини їхнього потрапляння в ці заклади, про результати яких інформувати Міністерство освіти і науки України та Міністерство соціальної політики України.

7.3. Внести зміни у регіональні плани реформування закладів інституційного догляду та виховання дітей з урахуванням норми Закону України “Про освіту”, зокрема підпункту сьомого пункту 3 розділу 12, а саме стосовно того, що існуючі школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, школи-інтернати для дітей, які потребують соціальної допомоги, перетворюються до 31 грудня 2021 року у дитячі будинки та переходять у підпорядкування центрального органу виконавчої влади у сфері соціального захисту або в заклади дошкільної, середньої освіти, інші заклади освіти чи соціального захисту за рішенням обласних рад, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, міських рад міст Києва та Севастополя.

7.4. Розробити та затвердити плани трансформації по кожному із закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування із урахуванням потреб громад та регіонів та надіслати їх Міністерству освіти і науки, Міністерству соціальної політики до 01.12.2020.

7.5. Провести оцінку санаторних шкіл-інтернатів та представити плани їх трансформації з урахуванням кращих інтересів дітей, потреб громад та регіону. Особливу увагу звернути на оцінку кадрового складу закладів та розробити план подальшого працевлаштування, навчання, можливого перенавчання працівників закладу з урахуванням потреб громад та регіону.

7.6. Сприяти упровадженню раннього втручання та ранньої підтримки дитини.

7.7. Сприяти запровадженню на рівні громад соціальних послуг “Супровід під час інклюзивного навчання”, “Фізичний супровід осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату та пересуваються на кріслах колісних, порушення зору”, “Переклад жестовою мовою”, “Денний догляд” та “Догляд вдома”.

7.8. Провести громадські слухання в кожному регіоні з обговорення регіональних планів реформування системи інституційного догляду та виховання дітей, на які запросити спеціалістів, педагогів спеціальних та загальноосвітніх шкіл, батьків, дітей, громадськість.

7.9. Забезпечити архітектурну доступність закладів освіти відповідно до вимог національного законодавства.

7.10. Забезпечити підвезення дітей з особливими освітніми потребами до закладів освіти та у зворотному напрямку транспортом, облаштованим відповідно до потреб дитини.

7.11. Вжити заходів щодо утворення малих групових будинків і забезпечення організації їх діяльності.

7.12. Забезпечити контроль за розумним пристосуванням закладів освіти та дотриманням оновлених державно-будівельних норм.

Голова Комітету

С.В. Бабак